

Vlotjes Grieks, Hebreeuws . . .

Jacob van Sluis
j.van.sluis@ub.rug.nl

Zoals bekend is MS Word niet gebruikersvriendelijk wanneer het gaat om talen met een afwijkend alfabet: Grieks, Cyrillisch, Hebreeuws, Arabisch. Met een klein aanvullend programma kan echter veel gewonnen worden. Het gaat om "Multikey", dat gratis vanaf internet ingelezen kan worden: www.oeaw.ac.at/kal/multikey/

Grieks en Cyrillisch

Wordt het programma opgehaald en vervolgens uitgepakt, dan kan het zo geïnstalleerd worden dat het zich automatisch in Word nestelt, zichtbaar met een icoon. Is dit gebeurd, dan is het verder sluimerend aanwezig zodra Word opgestart is. Met een van de eigen toetscombinaties wordt het automatisch geactiveerd. Bijvoorbeeld, met Shift-F10 wordt overgeschakeld naar Cyrillisch en met functietoets F11 naar Grieks. Terugschakelen naar het oude vertrouwde "Latin" gebeurt via functietoets F10.

Meegeleverd wordt een handleiding als Word-document, *Multikey2000*, met daarin tabellen voor de verschillende karakters met bijbehorende toetsaanslagen voor de verschillende talen. Er zijn ook mogelijkheden met Japans, maar die onttrekken zich aan mijn oordeelsvermogen.

De toetsen worden op een "logische" wijze opnieuw gedefinieerd, zodat op een gemakkelijke wijze woorden of een tekst ingetikt kunnen worden. Weg is dat akelig gedoe van menuutjes trekken vanaf de werkbalk bo-

ven vanuit "Insert" (Invoegen) en dan het zoeken en aanklikken via "Symbols". Nu gaat het rechtstreeks vanaf het toetsenbord, bijvoorbeeld met Grieks: de a-toets geeft alfa α, de b-toets geeft een bèta β, enzovoort. Bijzonder comfortabel bij Grieks is echter het plaatsen van accenten: de |toets geeft een jota-subscriptum onder de voorafgaande letter, dus α; met de <-toets komt een spiritus lenis boven de voorafgaande letter α en met de >-toets een spiritus asper α; de /-toets geeft een acutus á en de \-toets een gravis op de voorafgaande klinker à, de =-toets een circumflexus â. Ook combinaties zijn mogelijk: achter-eenvolgens w, | en = resulteren tot een omega met jota-subscriptum en voorzien van een circumflexus: ω̣̂. Een voorbeeld is het Griekse woordvoorgemakkelijk: *πάδιος*, waarvoor men achtereenvolgens aanslaat: r>a|dioj - want de slot-sigma is ondergebracht onder de opengevallen j-toets. Evenzo staat de thèta θ noodgedwongen onder de q-toets. Hoofdletters gaan zoals het hoort via het indrukken van de Shift-toets, met ook hier weer de mogelijkheid tot

accenten: "A, de kapitaal-alfa met de bijbehorende accenten vooraf, via A>/ of via A/>. Vlot typen van een Griekse tekst is zo mogelijk na een korte gewenning.

Voor Russisch en andere Slavische talen gebruiken we het Cyrillisch alfabet, onder Shift-F10: Правда "waarheid" via Pravda; туалет "toilet" via tualet intikken. Hier worden de accenten geplaatst zoals we dat bij Word gewend zijn: in beide voorbeelden door een voorafgaande apostrof te tikken. De naam van de componist Щостакович wordt niet getranscribeerd, maar wel aangeslagen als Wostakovič. Voor tweeklanken zijn toetscombinaties aanwezig; zie daartoe de handleiding.

Hebreeuws en Arabisch

Op vergelijkbare wijze kan worden overgeschakeld naar Arabisch via Alt-F12 en naar Hebreeuws via Shift-Alt-F12. De Hebreeuwse mem bijvoorbeeld wordt opgeroepen met de m-toets; gevolgd door het intikken van een # wordt het een slot-mem. Dus met Hebreeuws aangeschakeld wordt "m" een מ en wordt "m#" omgezet tot מ#. Enkele voorbeelden: de godsnaam יהוה via yhwh, ישראל Israel via yfral. Want de ו zit onder de f-toets, omdat de andere s-klanken ש en ס reeds onder de s-toets en de z-toets zitten, maar zulks went snel. Voorts kan men, indien gewenst, gebruik maken van de mogelijkheid om van rechts naar links te typen, via Alt-Ctrl-H. Heeft men deze laatste mogelijkheid ingeschakeld bij Arabisch, dan worden - o wonder - automatisch de letters aan elkaar geschre-

ven, zodat men zich geen zorgen hoeft te maken over de lettervormen aan het begin, midden of einde van een woord. Aldus: جمل via gml, "gamal, kameel"; كتاب via ktab, "kitāb, boek"; لا اسلام, "de islam" via la aslam. Wonderlijk om te zien hoe na elke aanslag de vorige letter al springend zich voegt naar de regels van de ligaturen. Diakritische punten worden geplaatst via Shift, bijvoorbeeld ش via S naast س via s, en ة via H naast ه via h. De cijfers staan daar waar ze horen: ١٢٣٤٥٦٧٨٩٠.

Dit gaat allemaal uitstekend met ongevocaliseerde teksten. Wil men echter gebruik maken van vocaaltekens, dan zijn die weliswaar aanwezig in Multikey, maar helaas kunnen ze niet eenvoudig onder of boven de karakters geplaatst worden. Hiervoor is men afhankelijk van de mogelijkheden van de tekstverwerker. Men zou wensen dat MS Word de mogelijkheid bezit om de cursor één positie zonder wissen terug te zetten, net zoals men bij de ouderwetse schrijfmachine de wagen even kon terughalen om op dezelfde plaats nog iets te typen ...

Unicode en PDF

Multikey maakt voor dit alles gebruik van een font genaamd Aisa Unicode en plaatst dit automatisch in de betreffende directory. Voor Grieks, Cyrillisch en zelfs Hebreeuws omvat dit font tevens cursief en vet. Dit alles gebeurt overeenkomstig de internationale standaard Unicode. In een startfile, geplaatst in de Microsoft Office Startup directory, kan men de

standaardfonts naar eigen inzicht wijzigen.

Knippen en plakken uit Word naar andere Windows-toepassingen is goed mogelijk. Bijvoorbeeld het bovengenoemde woord Щостакович kan in een Russische zoekmachine toegepast worden, dankzij de Unicode standaard. Soms treden echter storingen op in andere toepassingen, bijvoorbeeld in Pegasus: dan moet Multikey vanaf de balk uitgeschakeld worden.

Zelf heb ik Multikey met veelvouden kunnen toepassen voor Griekse citaten in een tekst van de filosoof Frans Hemsterhuis, *Lettre sur les désirs*. Ingelezen in een daartoe geëigend programma, zoals Adobe of Open Office, werden de tekens vanuit het Word-bestand probleemloos meegenomen naar een PDF-formaat. Voor wie het wil zien: tik "desirs" in het zoekvenstertje van de homepage van de UB, www.rug.nl/

De auteur van dit fraaie hulpprogramma is Stefan Hagel. Voor hulp en vragen kunt u contact opnemen met de UB-vakreferent theologie & filosofie Jacob van Sluis, j.van.sluis@ub.rug.nl

